

Oponentní posudek na diplomovou práci Petra Karoly – Problematika tzv. církevních restitucí po roce 1989

Autor shora uvedené diplomové práce zdůvodňuje její téma, zaměření, rozsah a vymezení v části označené jako Úvod práce.

Diplomová práce značně přesahuje svým rozsahem (202 stran) požadavky na práci tohoto druhu. Diplomovou práci rozděluje do těchto kapitol: Základní pojmy, Veřejný dohled nad církvemi a náboženskými společnostmi a jejich majetkem jako univerzální idea do roku 1989, Historický exkurz, Judikatura Ústavního soudu ČR jako postupně stupňující se tlak, První návrh zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi – 2. vláda Mirka Topolánka, Rozbor zákona č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, Přezkoumání zákona č. 428/2012 Sb. Ústavním soudem, Současnost a vývoj do budoucna – úvaha de lege ferenda, Závěr. Dále následuje seznam zkratk, seznam literatury a použitých předpisů, právní předpisy, judikatura a seznam příloh. Práce obsahuje předepsané anglické resumé.

Se strukturou práce lze souhlasit. K tomuto rozdělení je třeba uvést, že významnou součástí příloh je také porovnání návrhu zákona z roku 2008 s přijatým zákonem č. 428/2012 Sb., kterým autor dokládá vývoj mezi návrhem předloženým Topolánkovou vládou a vládou Nečasovou. Z hlediska především pramenného charakteru této části práce, je toto porovnání velmi užitečné.

Již v části označené jako vymezení pojmů se autor dotýká některých významných politických vztahů. Týká se to zejména pojmů restituce a majetkové vyrovnání nebo struktura a hierarchie rozhodování o dispozici s církevním majetkem. V té souvislosti by bylo vhodné lépe ukázat na rozdíly mezi stoupenci sekulárního státu, jeho suverenity a suverenity jeho právního řádu a odpůrci této suverenity - tedy těmi, kteří prosazují rovnoprávný vztah mezi právem státním a tzv. právem církevním (tj. právem katolické církve). Tento spor zasahuje do současnosti v oblasti mezinárodního práva i v oblasti práva vnitrostátního. V České republice se na to znovu upozornilo v souvislosti se Smlouvou se Svatým stolcem v tehdejší odborné literatuře, jakož i např. ve stanovisku prezidenta V. Klause. Suverenita státu se historicky prosazovala právě vůči katolické církvi, jak na to upozorňuje již několik století státovědecká literatura ve státech katolických i protestantských. Autor již na str. 3 chce za pomoci historické analýzy ukázat vývoj veřejného dozoru nad církvemi. K takovému úkolu, který toto téma vyžaduje, však si zřejmě neopatřil dostatečné množství komparativního materiálu, neboť se omezuje jen na vývoj rakouské úpravy a odkazuje na francouzský příklad. Již v zákonu č.

50/1874 Sb. a v důvodové zprávě k němu se ukazuje, že tehdejší rakouská úprava se nelišila od celkového trendu v relevantních státech, v nichž působila katolická církev. Takový trend se netýkal jen josefinských reforem, ale i celého dalšího vývoje, o kterém se však autor zmiňuje dosti okrajově.

Z toho hlediska je možno dát za pravdu autorovi v závěrečné části práce, když uznává, že úkol, který si vytýčil, jen těžko mohl splnit a souhlasí s varováním vedoucího práce na jejím počátku.

S ohledem na tyto skutečnosti považuji za potřebné uvést, že práci je třeba posuzovat z hlediska toho, co požadovaný rozsah dovoluje a zda výsledek splňuje požadavky kladené na odbornou práci tohoto druhu po stránce metodické i obsahové. Těžiště práce spočívá v posuzování textu zákona jak z hlediska legislativního, tak i z pohledu posuzování Ústavním soudem ČR a jinými orgány. Z tohoto hlediska, jak jsem již uvedl, jde o práci spíše pramenného charakteru, která se zabývá textem zákona a lze ji hodnotit pozitivně.

Větší problém spatřuji v práci s literaturou. Především není zřejmé z jaké literatury autor skutečně čerpal, neboť seznam literatury a použitých předpisů tak, jak je uveden na str. 150 a násl., neodpovídá zcela citovaným pramenům v odkazech v textu. Další problém vidím v tom, že by měl autor při odkazech na historii zkoumaných vztahů čerpat z tehdy publikovaných materiálů, zejména pramenů právních i jiných, nikoliv z toho, co o tom někdy zkresleně a účelově v současné době píše někteří dnešní autoři. Překvapuje také, že autor vůbec pomíjí v seznamu literatury takové práce, jako je expertní posudek zpracovaný v expertize Právnické fakulty UK doc. Kindlem a doc. Mikulem, i když se o něm v odkazu zmiňuje. V seznamu literatury neuvádí učebnici Ústavní právo a státověda, 2. díl, Václav Pavlíček a kol., Leges 2011. Některým zjednodušeným formulacím by se zřejmě vyhnul, např. při hodnocení zákona o revizi první pozemkové reformy, kde je v učebnici popsáno, jakým způsobem jednotlivé politické strany se k této problematice stavěly. Ostatně pozice národně socialistické strany jako nejsilnější pravicové strany v té době, byla tradičně antiklerikální. Rovněž sotva lze akceptovat tvrzení, že již po únoru 1948 nastala perzekuce církví, když všechny, vč. církve katolické, projevovaly loajalitu novému režimu, např. děkovnou bohoslužbou slouženou arcibiskupem Beranem za zvolení prezidenta Gottwalda nebo výzvami k podpoře jednotné kandidátky. Zvrat nastal teprve v roce 1949 tzv. církevními zákony a na důvody těchto konfliktů upozorňoval tehdejší vedoucí delegace při jednání se státem, biskup Trochta.

Pro zkoumání celé problematiky je třeba vnímat, že zásadní politické zvraty jsou především také zvraty ve vlastnických vztazích, kdy je třeba si všimnout ve prospěch kterých vrstev či skupin obyvatelstva se uskutečňují a na úkor kterých skupin nebo vrstev jsou

prováděny. To se týká jak problematiky pozemkové reformy, tak i tzv. restitucí církevního či jiného majetku. To přesněji vyjadřuje zaměření a mocenské vztahy ve státě, nikoliv použitá ideologie. Při těchto úvahách je možno vrátit se k pojmovému vymezení na počátku autorovy práce. Zasloužilo by pozornosti, proč v době tzv. výčtových zákonů, zpravodajové k nim zdůrazňovali, že jde o dar, nikoliv restituci a proč se od tohoto pojetí přijatý zákon výrazně odchýlil, ačkoliv na to upozorňovaly i zpravodajské zprávy v Legislativní radě vlády ČR (např. dr. Pejchala). Autor sice cituje CIC, zcela však opomíjí kánon 222, který ukládá všem příslušníkům církve podílet se majetkově na všestranné její činnosti a toto ustanovení nekonfrontuje s argumentací církve při řešení těchto majetkových vztahů.

Významným kladem práce je zaujetí, s nímž autor ke zpracování tohoto tématu přistoupil i vlastní kritický vztah k zákonu a k jeho aplikaci. Považuji za nepochybné, že autorova práce je původní a může být dobrým základem pro další jeho odbornou činnost ohledně tohoto tématu. Již v úvodu práce autor zdůvodňuje svou motivaci. Při hodnocení literatury, kterou provádí, by však bylo vhodné, aby vnímal i motivaci a problém objektivnosti některých autorů různých statí vystupujících jako prosazovatelé získání majetku, jakož i expertiz a komentářů, které cituje nebo o které se někdy opírá nebo s nimi polemizuje. Souvisí to také s principy, na kterých je Česká republika založena podle Listiny základních práv a svobod (čl. 2) a Ústavy. Požadavky laického státu jsou v současné době předmětem sporů nebo konfliktů v řadě států Evropské unie a proto autorem zkoumaná problematika má i širší ústavněprávní a státovědecký význam. Autor správně upozorňuje, že restituce nejsou z hlediska evropské legislativy a judikatury předmětem její úpravy. V této judikatuře se však opakuje požadavek rovnosti všech účastníků vlastnických vztahů. I na tuto problematiku bylo již dříve poukázáno.

Pokud bych měl hodnotit předloženou diplomovou práci, oceňuji především velké zaujetí autora pro danou problematiku a analýzu právního textu, jeho samostatné uvažování a vynaložené úsilí. Domnívám se, že práci lze plně doporučit k obhajobě. Podle výsledků obhajoby lze uvažovat o jejím hodnocení stupněm velmi dobře nebo výborně, a to přes výhrady, které jsem k některým zejména historickým částem vyjádřil, případně jež sdělím při obhajobě.

V Praze dne 14.5.2014

prof. JUDr. Václav Pavlíček, CSc.

oponent

